

що рефлексія здатна бути механізмом пізнання не тільки власної але і свідомості іншого. А. Виготський відзначав, що рефлексія не є процесом сконцентрованим в «чисто індивідуальному просторі самопізнання, а навпаки, це результат засвоєння особистістю соціальних відносин між людьми» [2]. Тому можна говорити про розвиток рефлексивних відносин між викладачем і студентом як про забезпечення міжсуб'єктних відносин.

Рефлексивний характер учбового процесу та звертання до саморегуляції діяльності стає важливою якістю взаємодії викладача і студента, формує здатність до упорядкування предметних знань студентів, підвищує мотивацію та результативність навчання, сприяє взаємодії теорії та практики у процесі навчання. Важливо поєднувати здатність до саморегуляції із загальним процесом організації навчання та виховання студентської молоді, прагнення до аналізу, осмислення, усвідомлення студентами своєї діяльності. Це сприятиме активізації студентів до пошуку власних орієнтирів у житті, професії, навчанні. Розвиток здатності до саморегуляції якраз і постане шляхом пошуку та набуття молоддю власної ідентичності та самоствердження як у житті, так і у професійній сфері, що створює умови для її особистісного та професійного росту.

Література

1. Гриньова М.В. Психологічні основи саморегуляції педагога / М.В. Гриньова // Імідж сучасного педагога. – № 7-8. – 2008. – С.71-76.
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Л.С. Выготский. – М.: Педагогика-Пресс, 1996. – 536 с.
3. Конопкин О.А. Психологические механизмы регуляции деятельности / О.А. Конопкин. – М., 1980.
4. Моросанова В.И. Индивидуальный стиль саморегуляции в произвольной активности человека / В.И. Моросанова // Психол. журнал. – Т. 16. – № 4. – 1995. – С. 26-35.

Стаття надійшла до редакції 08.04.2010 р.

І. А. Шишко
учитель ЗОШ № 15,
м. Кривий Ріг

КОНСТРУЮВАННЯ ОСВІТНІХ СИТУАЦІЙ ЗАСОБАМИ УЧНІВСЬКОЇ ДРАМАТИЗАЦІЇ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ

У статті автор розкриває методи використання художньої літератури, за допомогою яких у дітей зникає напрута, школярі вчаться вільно висловлювати свої думки. Завдяки використанню експресивних психотехнік учні отримують соціальний досвід, нові враження. Конструювання освітніх ситуацій на уроках української літератури спрямоване на підкріплення позитивного почуття «Я» учня, активізацію його власних сил, спрямованих на саморозвиток.

Ключові слова: художнє слово, аналіз художнього тексту, осмислення, театралізовані ігри, авторський задум, гра-драматизація, творчі здібності

В статье автор раскрывает методы использования художественной литературы, с помощью которых у детей исчезает напряжение, тревожность, школьники учатся свободно высказывать свои мысли. Благодаря использованию экспрессивных психотехник ученики получают социальный опыт, новые впечатления. Конструирование образовательных ситуаций на уроках украинской литературы направлено на подкрепление позитивного чувства «Я» ученика, активизацию его собственных сил, направленных на саморазвитие.

Ключевые слова: художественное слово, художественный текст, художественная педагогика, театрализация, драматизация.

The author reveals how to use art teachers, through which the children disappear tension, anxiety, students learn to freely express their thoughts. Through the use of expressive psycho-social experiences students receive, new impressions, do not behave as they are required, as well as they want. Designing educational situations in the classroom Ukrainian literature sent to reinforce the positive feelings of "I" student, to strengthen its own forces to self-development.

Keywords: artistic word, fiction, art pedagogy, theatricality, dramatization.

Сучасна шкільна дидактична система все більше тяжіє до алгоритмізованих технологій набуття дітьми знань та вмінь. Такий підхід зумовлює активізацію відповідних інтелектуальних операцій, збільшення навантаження на розумову сферу дитини. Проблема системного формування дитини, у якому поєднується виховання інтелекту та почуттів, все більше турбує сучасних педагогів: у шкільному житті знову поновлюються дисципліни мистецького циклу, зокрема хореографія та театр; вводяться нові інтегровані навчальні курси з історії культури і мистецтва; впроваджуються уроки духовності тощо. На таких заняттях предметом вивчення є продукти художньої творчості людини, змістом – мистецтво, культура людства, об'єктом педагогічного впливу – розум та почуття дитини, а результатом – формування її почуттєвої та духовної сфери. Тобто у цьому випадку мистецтво є і предметом вивчення, і засобом духовного розвитку дитини. Потреба у висвітленні проблеми застосування мистецтва, зокрема театрального, як дидактичного засобу опанування школярами української літератури, де предметом навчання є не мистецтво.

Сучасний гуманітарний процес будується на застосуванні методів і прийомів, оснований на діалогічності відносин між суб'єктами утворення. Література, будучи частиною художньої культури, перебуває в постійній і складній взаємодії з іншими видами мистецтва. У цей час діалог мистецтв стає основою системи літературного утворення. Отже, звернувшись на уроках літератури до одного зі шляхів інтерпретації художнього слова – театралізації епічних фрагментів можна досягти осмислення тексту за допомогою іншого виду мистецтва, тому що саме тексти цього роду переважають у програмі курсу літератури й посідають перше місце в самостійному читанні учнів. Для того, щоб театр і література йшли разом,

необхідне дотримання наступних принципів:

- попереднє знайомство учнів із засобами театральної виразності;
- перевага цілеспрямованої читацької діяльності над глядацькою;
- системність взаємодії читацької й глядацької діяльності, що припускає кілька етапів.

У навчанні театралізації виділяються наступні етапи:

- підготовчий: первинне читання, фрагментарне читання, безпосереднє сприйняття тексту, осмислення, аналіз тексту;
- виконавський аналіз – інтерпретація художнього тексту, доповнений елементами театральної технології (інтонування, мізансцени, ескізи, костюми, декорації, музичне й світлове оформлення);
- репетиційний етап перед уявленим глядачем;
- презентація підготовленого проекту;
- рефлексія: обмін враженнями після перегляду, створення проблемної ситуації, що мотивує знову звернення школярів до тексту, порівняльний аналіз художнього тексту й інсценованого епізоду.

При виборі матеріалу необхідно дотримуватися певних критеріїв:

- збереження авторського задуму, авторської концепції, атмосфери твору;
- відповідність теми читацьким, глядацьким інтересам і віковим особливостям учнів;
- обмеженість обсягу твору або його фрагмента;
- перевага в обраному фрагменті діалогів.

Театралізовані ігри – розігрування в особах літературного твору, відтворення за допомогою виразальних засобів (інтонації, міміки, жестів, пози, ходи) конкретних образів.

Кожна складова частина дитячої художньої діяльності має свої виразальні засоби, відповідні можливості для самовираження особистості, а в комплексі вони створюють театралізовану гру. До театралізованих ігор належать ігри-драматизації та ігри на теми літературних творів. Гра-драматизація полягає в зображенні, розігруванні в особах літературних творів зі збереженням послідовності епізодів. Сюжет гри, послідовність подій, ролі, вчинки, мова героїв визначаються текстом літературного твору. Гра-драматизація відбувається за заздалегідь заданим сюжетом і передбачає ролі, регламентовані межами авторського тексту. Дітям необхідно дослівно запам'ятати текст, усвідомити перебіг подій, образи героїв казки чи оповідання і зобразити їх саме такими, якими вони є у творі. Літературний твір своїм змістом визначає, які дії необхідно виконувати, однак він не містить вказівок щодо способів їх утілення — рухів, міміки, інтонації. Така гра є значно складнішою для дітей, порівняно з тією, в якій наслідуються побачене в житті. Вона допомагає усвідомити ідею твору, його художню цінність, вчить дітей виражати свої почуття, сприяє розвитку пам'яті, мовлення, вияву самостійності, творчості в доборі

зображувальних і виражальних засобів для створення образів. Перевтілення і створення образу можливі за наявності в дитини певних знань про зображені в літературному творі об'єктів і явищ навколишнього світу, навичок виразного читання й усної розповіді, досвіду рухової діяльності.

Виходячи з усього сказаного вище, зробимо висновок: щоб пробудити творчість учня, вчителю – словеснику необхідно:

1) самому горіти бажанням розвивати здібності дітей, бути творчою людиною;

2) побачити в кожній дитині те неповторне, що робить її особистістю;

3) створювати умови на уроці, в позакласній роботі, в життєвих ситуаціях для прояву творчих здібностей усіх учнів без винятку, прагнути до одухотворення дитячих душ, олюднення стосунків між вихованцями, розв'язувати проблему виховання гуманної людини, з високим потенціалом саморозвитку і самовдосконалення;

4) виховувати особистість, яка має інтелектуально-логічні, комунікативні, самоорганізаційні здібності.

Розширення й поглиблення театралізованих прийомів веде до осмислення й ускладнення основних понять, пов'язаних із процесом аналізу художнього твору й вікових особливостей учнів. Таким чином, театралізацію можна розглядати як шлях інтерпретації художнього тексту сценічно, із внесенням елементів драматичної дії. Процес застосування театралізації епічних творів на уроках літератури ґрунтується на читацькій і глядацькій співтворчості учня з автором, літератури з театром.

Театр поєднує в собі всі види мистецтва, що дає можливість говорити з дітьми не тільки про його історію, але й про живопис, про архітектуру, історію костюма й декоративно – прикладного мистецтва. Робота над спектаклем поєднує дітей, дає поняття про почуття партнерства, взаємодопомоги, знімає скутість, прискорює процес оволодіння навичками публічних виступів, допомагає переступити через "я соромлюся", повірити в себе.

Діти отримують не тільки задоволення від ритму рухів, їхньої злагодженості, досягаючи результату, переборюючи труднощі, виявляють естетичні емоції, викликані красою ігрових рухів, елементами художньої творчості, але й переживають гіркоту невдачі, поразки, незадоволеність досягнутими результатами, образу й т.п. Композиція створюється дітьми в основному для глядачів – дітей. Тому в залі панує особлива атмосфера довіри до всього, що відбувається на сцені. Вона поєднує виконавців і глядачів у єдиному творчому пориві. Асоціативний принцип побудови композиції, що активізує мислення, увагу, уяву, свідомість того, що "авторами" тексту є їхні товариші, – все це згуртовує аудиторію, викликає яскравий емоційний відгук у глядачів, підсилює художній вплив

композиції. Про це говорять відгуки глядачів – дітей і спостереження за їхньою реакцією. Але найголовніше – це свято, емоційний сплеск, захват від участі в спектаклі.

Література

1. Арбузов К.А. Театральные уроки в современной французской школе / К.А. Арбузов // Режиссер работает в школе: теоретические и методические проблемы: [сб. науч. тр.] / Под ред. Е.К. Чухман. – М.: Изд. АПН СССР, 1991. – С. 52-66.
2. Артемова Л.В. Театральні ігри дошкільників: [навч.посібник] / Л.В. Артемова. - М. : Освіта, 1991.-345с.
3. Купшева Н.А. Основа естетичного виховання: [навч.посібник] / Н.А. Купшева. - М. : Освіта, 1986.-510с.
4. Логинова В.І. Дошкільна педагогіка : [навч.посібник] / В.І. Логинова. - М. : Освіта, 1988. -457с.
5. Русова С. Драматический инстинкт и его значение в воспитании / С. Русова // Для народного учителя, 1916. – № 11. – С. 1-8.;– № 12. – С. 2-7.; – № 13. – С. 1-8.; – № 14. – С. 1-5.
6. Селиванова С.Д. Театрально – літературні композиції в школі : [навч.посібник] / С.Д. Селиванова. - М. : Освіта, 1982 .-260с.
7. Театр фізичного виховання та оздоровлення дошкільнят: авторський стиль роботи : [методичні рекомендації] / авт.-укл. М.М. Эфіменко. – К. : ІСДО., 1995. – 40 с.
8. Тичер Н. Драматизация как метод современной школы / Н. Тичер // Народное образование. – 1910. – № 11. – С. 498-521.; – № 12. – С. 643-665.
9. Фейгінов С.Р. Педагогічна драматизація (200 етюдних прийомів виховання): [методика виховної роботи] / С.Р. Фейгінов. - Ялта. Академія розвитку, 2004. – 272с.
10. Финлей Джонсон Х. Драматизация как метод преподавания. – М. :Типолитография т-ва И.Н. Кушнерев и К. Пименовская, 1917. – 43 с.
11. Щербо А.Б. Дидактичний театр (з досвіду роботи заслуженої вчительки УРСР СШ № 17 м. Вінниці Н.С. Вігковської) / А.Б. Щербо // Театр у школі: [навчальний посібник] / упор. Н.Є. Миропольська. – К. : Рад. Школа, 1990. – 122-136с.
12. Ядешко В.Д. Дошкільна педагогіка : [навч.посібник] / В.Д. Ядешко. - М. : Освіта, 1978 . - 320с.

Стаття надійшла до редакції 05.04.2010 р.

О. Л. Тамаркіна

викладач каф. іноземних мов

Сумський національний аграрний університет, м. Суми

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ САМОСТІЙНОСТІ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ СТУДЕНТА

У статті надається теоретичний огляд самостійності, розкривається суміжність понять за різними концепціями. Автор представляє модель самостійності у професійному становленні студента

Ключові поняття: самоповага, самоефективність, самоорганізація, саморегуляція.